

Fotografia - invenția care a cucerit arta și domeniul dreptului de autor

Autor,

Simona Diana Cherciu

Coordonator,

Lect. dr. Nicoleta Rodica Dominte

Cuprins

- 1. Incursiunea fotografiei în artă**
- 2. Originalitatea fotografiei**
- 3. Forme de fotografii protejate în baza legii**
- 4. Drepturi asupra fotografiei**
- 5. Protecția fotografiei pe site-urile de socializare**
- 6. Înregistrarea imaginilor fotografice în temeiul legii drepturilor la imagine din Guernsey**

1. Incursiunea fotografiei în artă

Fotografia. Definiție și scurt istoric.

Fotografia reprezintă o combinație de procedee mecanice, fizice și chimice, al cărui rezultat constă în transpunerea pe un suport a unor imagini reale¹.

Inventatorii aparatului de fotografiat sunt considerați a fi Louis Daguerre și Joseph Nicéphore Niépce, deși acesta din urmă a murit în anul 1833, cu patru ani înainte de realizarea primului aparat de fotografiat². Primul <dagherotip> a fost pus la punct în anul 1837, iar procedeul de fotografiere a fost făcut public doi ani mai târziu, fără ca autorul rămas în viață să ceară brevetarea invenției sale. Invenția a stârnit senzație și s-a răspândit cu repeziciune.

La 1820, Niépce a descoperit că bitumul de Iudeea, un tip de asfalt, care era sensibil la lumină și, folosind o cameră obscură, a reușit să facă primele fotografii din lume; una dintre acestea, realizată în anul 1828, păstrându-se până în zilele noastre. Metoda de fotografiere a lui Niépce nu era practică pentru că necesita un timp de expunere de 8 ore, iar fotografia obținută nu era clară. În anul 1835, englezul William Henry Fox Talbot a conceput o metodă de fotografiere, dar angajat în alte proiecte, nu a perseverat în experimentele sale. Câțiva ani mai târziu, în 1839, a reluat experimentele creând o nouă metodă de fotografiere, care presupunea, mai întâi, obținerea unei imagini negative.

Fotografia – o formă a artei

Dacă ne uităm în dicționarul explicativ al limbii române, **arta** este definită ca fiind activitatea omului care are drept scop producerea unor valori estetice și care folosește mijloace de exprimare cu caracter specific.

Cum definește John Sloan arta în cartea asta „Esența artei”: << Artă este rezultatul unui impuls creator derivat dintr-o conștiință a vieții >>. El afirmă de asemenea: << în artă nu există progres. Deși poate ne derivăm impulsurile din alte teme decât artiștii de acum patru sute de ani, scopul principal este același. Omul care a scrijelit ideile sale despre animale pe

¹ **Ioan Macovei**, *Tratat de drept al proprietății intelectuale*, Editura C.H Beck, București, 2010, pp.438-439;

² **Viorel Roș, Dragoș Bogdan, Octavia Spineanu Matei**, *Drepturi de autor și drepturi conexe. Tratat*, Editura All Beck, București, 2005, pp.130-137;

tavanul unei peșteri din Spania cu mii de ani în urmă nu a avut decât un spațiu și ceva cu care să lucreze și a dat formă ideilor sale. Asta face artistul și astăzi. Eu nu am putut fi niciodată de acord cu artiștii ultramoderni care voiau să ardă tablourile din muzee, sugerând că ceea ce fac ei înseamnă progres. Nu este niciun avans. Unele opere de artă sunt mai grozave decât altele, dar caracterul inerent al artei nu se schimbă... Tehnica mentală de astăzi este aceeași ca acum 50.000 de ani... Artă izvorăște din interesul față de realitate, ideea lucrului însuși.>>

Van Gogh descria propriile idei despre artă astfel: "Eu nu reușesc să găsesc o definiție a cuvântului artă mai bună decât asta: Natură, realitate, adevăr; însă cu o semnificație, cu o concepție, cu un caracter pe care artistul le evidențiază în ea și cărora le găsește o formă de expresie; pe care le descâlcește, le eliberează și le limpezește."

Opiniile lui Van Gogh și ale lui Sloan, prezentate mai sus, pot fi circumscrise domeniului fotografiei, deși cele două personalități expuneau opinii despre artă în pictură. Dorim să încheiem acest corolar al opiniilor despre artă prin cuvintele fotografului Andrea Feininger "Orice este creat de om într-un spirit constructiv din convingerea sinceră, care mă emoționează este o operă de artă, fie ea o pictură, o poezie, o clădire sau o fotografie."

Și acum să revenim la întrebarea noastră: este fotografia artă?³

Trebuie să recunoaștem că fără contribuțiile științei sub forma instrumentelor, materialelor și metodelor potrivite, nu s-ar putea face nicio fotografie. Se susține că "o fotografie bună este interpretarea subiectivă a unei manifestări a realității prin utilizarea unor mijloace mecanice". Fotografii consideră că și cea mai abstractă operă de artă se bazează pe natură și realitate. Un exemplu în susținerea celor enunțate este conferit de către monștrii fabuloși și diavolii inventați de pictorii medievali, care sunt alcătuiți în principal din diferite părți anatomice omenești combinate cu părți ale diferitelor animale.

În crearea unei opere de artă, autorul transpune idei, viziuni, opinii, argumente, imagini ale personalității sale. În absența acestei contribuții creatoare, nu se poate realiza decât niște reproduceri mai mult sau mai puțin imperfecte ale realității. Concluzia lui Andreas Feininger este că "această contribuție subiectivă a spiritului creator ridică opera omului la nivel de artă."

Deși fotografia este realizată prin mijloace mecanice, fotografiile țin cont de anumite aspecte atunci când realizează o fotografie, acestea având un control destul de mare asupra aspectului final al lucrării lor. Acest control poate fi realizat în mai multe etape:

³ **Andreas Feininger**, *Fotograf creator*, Editura Polirom, 2015, p. 74 – 78.

1. **Selecția**

Putem vorbi de selecție și în cazul fotografiei. Astfel, așa cum un pictor își alege subiectele în funcție de calitățile care le fac deosebit de potrivite pentru a fi redată sub forma unei picturi-fie ea figurativă sau abstractă- și fotograficul creator își alege subiectele pe baza însușirilor fotografice. Căci el știe că oricât de interesante, emoționante sau importante sunt în sine, subiectele nefotogenice nu pot fi niciodată transpuse în fotografii bune.

2. **Sincronizarea**

Adeseori nici subiectele fotogenice nu arată tocmai bine atunci când le vede fotograficul pentru prima dată. Unghiul de abordare, direcția din care privește, calitatea iluminării, momentul zilei, anotimpul sau condițiile atmosferice influențează mult lucrarea finală. De aceea, fotograficul are două variante: poate să aleagă să-și immortalizeze subiectul așa cum îl găsește ori să mai aștepte puțin și să facă fotografia atunci când condițiile s-au ameliorat suficient ca să-i permită să realizeze tipul de imagine pe care o dorește cu adevărat.

3. **Abordarea**

În funcție de experiența, pregătirea, sensibilitatea, receptivitatea, interesul și imaginația acelei persoane, oameni văd lucruri diferite la unul și același subiect.

4. **Tehnica**

Fotograficul este liber să aleagă dintr-o largă varietate de mijloace și metode, fiecare producând un efect diferit: obiectiv, lumină.

Indiferent dacă fotografia este sau nu considerată o formă de artă, ea este un mijloc de comunicare de sine stătător- egal cu (deși diferit) pictura sau literatura și, ca orice altă formă de comunicare, supusă propriilor legi și limite specifice.

Pentru a ancora cele menționate în realitatea facem referire la un caz practic din jurisprudența română de la începutul secolului XX, în care se menționa că "garantarea dreptului de proprietate nu poate fi tăgăduită produselor fotografice atunci când aceste produse au caracterul unor opere de artă; că într-adevăr, față cu progresele realizate în domeniul acestei arte s-a ajuns să se creeze și prin mijloace fotografice adevărate opere de artă, care nu pot să nu fie apărate de protecția legii, al cărei scop a fost de a ocroti munca intelectuală oricum ar fi fost manifestată; considerând că chestiunea dacă o anumită fotografie constituie sau nu operă de artă se examinează și se apreciază, în mod suveran, ca orice chestiune de fapt, de instanțele de fond; că în speță, Curtea de Apel, adoptând în totul motivele din sentința apelată, examinează și constată că fotografiile executate de reclamantul A. Brand, în persoana membrilor familiei regale și princiare, sunt adevărate opere de artă,

deoarece conțin în ele însele originalitatea și gustul artistic propriu autorului executor; că, Curtea de apel indică anume fotografiile în care se văd aceste caractere ale operei de artă;

(...) "4.

Poate fi considerată fotografia o formă de pictură modernă realizată prin mijloace tehnice, și anume, prin invenții?

Pictura este o ramură a artelor plastice care reprezintă o posibilă realitate în imagini artistice bidimensionale, create cu ajutorul culorilor aplicate pe o suprafață, ce poate fi compusă din pânză, hârtie, lemn, sticlă etc. Scopul este de a obține o compoziție cu forme, culori, texturi și desene, care dă naștere la o operă de artă în conformitate cu principiile estetice.

Tehnicile de pictură sunt:

- ✓ Ulei
- ✓ Ceară
- ✓ Acuarelă
- ✓ Guașă (acuarele tempera)
- ✓ Acrilic
- ✓ Pastel
- ✓ Cerneală
- ✓ Vitraliu
- ✓ Grafitti

Din punctul meu de vedere, fotografia nu este o formă de pictură modernă deoarece în pictură, pigmentii sunt diluați și fixați pe suportul care este pictat. Suporturile sunt variate, cele mai tradiționale sunt de hârtie, carton, lemn, pânză și pereți, la care pot fi adăugate, printre altele, cele din metal, sticlă, plastic sau piele. În schimb, fotografia este realizată de către fotograf utilizând aparatul de fotografiat. Acest aparat are un mecanism încorporat prin care fotograficul poate regla culorile, luminozitatea. Lumina este elementul esențial pentru obținerea unei fotografii. În realizarea unei fotografii artistice contează îndemânarea fotografului în utilizarea tehnicilor specifice acestui domeniu. În privința picturii primează combinarea culorilor și îndemânarea pictorului.

⁴ Înalta Curte de Casațiune și Justiție, secțiunea II, audiența de la 7 februarie 1911, Fotografii. Originalitate. Chestiunea de fapt aflată la aprecierea suverană a judecătorilor fondului; vezi **Viorel Roș, Dragoș Bogdan, Octavia Spineanu-Matei, Drepturile de autor și drepturile conexe, Tratat, 2005, București, p.137;**

2. Originalitatea fotografiei

În Legea nr. 8/1996 este formulată explicit condiția originalității, condiție necesară pentru protecția operei în cadrul dreptului de autor. Astfel, conform articolului 7 lit. f) din prezenta lege: constituie obiect al dreptului de autor operele originale de creație intelectuală în domeniul literar, artistic sau științific, oricare ar fi modalitatea de creație, modul sau forma concretă de exprimare și independent de valoarea și destinația lor, cum sunt: f) operele fotografice, precum și orice alte opere exprimate printr-un procedeu analog fotografiei.

Ca și în dreptul român, dreptul francez acordă protecție operelor fotografice și operelor produse folosind procedee similare fotografiei (Code de la propriété intellectuelle, Cartea I, Titlul I, Capitolul 2, art.112-2). Este considerat autor persoana care a adus la cunoștință opera, cu excepția situației când se dovedește contrariul.

Noțiunea de originalitate a dat naștere la numeroase controverse, ea fiind înțeleasă diferit în diversele sisteme de drept naționale. Astfel, dacă în sistemul de copyright originalitatea presupune că opera trebuie să prezinte un minim de efort intelectual și trebuie înțeleasă, în primul rând, ca absența copiei, adică opera să nu aibă la bază o altă operă intelectuală preexistentă, în dreptul continental, apreciați specialiști francezi în domeniu, printre care, Andre Bertrand, Andre Françon, Roland Dumas, Andre Lucas și Pierre Sirinelli consideră că prin originalitate se înțelege că opera poartă amprenta personalității autorului.

Această concepție se regăsește și la Eugen Ulmer (fondatorul Institutului „Max Planck” din Munchen) care arăta că pentru a fi protejată „opera trebuie să poarte amprenta personalității autorului” și este împărtășită, în doctrina română recentă, de către profesorul Viorel Roș .

În dreptul român, după adoptarea Legii nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, s-au exprimat și alte opinii. Astfel, Gheorghe Gheorghiu consideră că „opera este originală și beneficiază de protecție dacă nu este copia parțială sau totală a altei opere intelectuale”, iar Ligia Dănilă consideră că o operă este originală dacă „a fost creată fără folosirea unei opere preexistente”. În același sens, profesorul Valerică Lazăr apreciază că „opera originală este cea creată pentru prima dată, care nu are la bază o altă operă preexistentă”.

Jurisprudența franceză statuează ca unică condiție de acordare a protecției dreptului de autor originalitatea, ca rezultat al unui act de creație intelectuală. În acest sens, în anul 1908, Curtea de Apel din Paris a considerat că *"O fotografie care se distinge de un portret obișnuit*

prin poza dată modelului, prin dispoziția dată accesoriilor care îl înconjoară, prin aspectul care-l prezintă ansamblul lucrării, constituie operă de artă prin faptul că dezvăluie un efort intelectual al autorului, prin care acesta a căutat să dea operei sale un caracter de individualitate și să facă o adevărată creație protejată de lege în sensul juridic al cuvântului."⁵ . În anul 2007, Tribunalul de Primă Instanță din Paris statua că "*O fotografie care surprinde înflorirea unei plante este originală*". Astfel, reiese că pentru acordarea protecției dreptului de autor nu prezintă relevanță subiectul fotografiat, ci existența unor note și tușe de originalitate în cadrul fotografiei.

În concluzie dorim să menționăm că originalitatea poate fi absolută sau relativă. Opera este absolut originală atunci când nu se află în raport de dependență cu o operă preexistentă și este relativ originală atunci când împrumută elemente dintr-o operă preexistentă. Condiția originalității unei opere este deosebit de importantă, deoarece numai operele originale pot fi protejate prin drept de autor, în lipsa acestui criteriu neputându-se presupune, în mod necesar, existența unei contrafaceri.

3. Forme de fotografii protejate în baza legii

În dreptul italian, Legea 22 aprilie 1941, nr.633 prevede în articolul 2 că beneficiază de protecție operele fotografice și cele realizate cu un procedeu similar fotografiei. Din punct de vedere a formelor de fotografii protejate, legea italiană distinge între fotografia artistică și fotografia simplă. Criteriul de apreciere și diferențiere a celor două categorii de fotografii este condiția creativității. Curtea Supremă din Italia a considerat ca beneficiind de protecție juridică sub forma unei fotografii simple, imaginile dintr-un catalog de reclamă. "*În special, o companie care vindea obiecte medicale au comandat fotografii pentru formarea unui catalog. Producătorul i-a oferit obiectele fotografului pentru a le fotografia. Curtea Supremă a confirmat sentința dată pe fond prin care i s-a recunoscut fotografului protecție relativă a drepturilor conexe, excluzând orice drept exclusiv clientului. De asemenea, Curtea afirmă ca fotografului se bucură de protecție relativă în baza drepturilor conexe de autor deoarece*

⁵ **Viorel Roș, Dragoș Bogdan, Octavia Spineanu-Matei, Drepturile de autor și drepturile conexe, Tratat,** Editura All Beck, București, 2005, p.136;

fotografiile folosite în catalog nu sunt pur și simplu un document, ci au fost realizate în scop publicitar. "6

Reiese din cele menționate că fotografia simplă va beneficia de protecție juridică prin prisma drepturilor conexe de autor în legislația italiană. Fotografia simplă are o conotație artistică redusă, ea reproducând pur și simplu realitatea obiectivă, fiind folosită mai ales în scopuri comerciale sau publicitare. Totuși, fotograficul transpune prin filtrul personalității sale, în cadrul imaginilor fotografice, realitatea obiectivă, asemeni unui actor care interpretează un rol pe scenă.

În dreptul român, art. 85 al Legii nr.8/1996 stipulează ca fiind opere fotografice și fotogramele peliculelor cinematografice. În schimb, nu pot beneficia de protecția legală a drepturilor de autor fotografiile unor scrisori, acte, documente de orice fel, desene tehnice și alte asemenea. Dispoziții similare se regăsesc în dreptul francez și italian.

4. Drepturi asupra fotografiei

Drepturile personal nepatrimoniale

În dreptul român, art.10 din Legea nr.8/1996 prevede că autorul unei opere are următoarele drepturi morale:

- a) dreptul de a decide dacă, în ce mod și când va fi adusă opera la cunoștință publică;
- b) dreptul de a pretinde recunoașterea calității de autor al operei;
- c) dreptul de a decide sub ce nume va fi adusă opera la cunoștința publică;
- d) dreptul de a pretinde respectarea integrității operei și de a se opune oricărei modificări, precum și oricărei atingeri aduse operei, dacă prejudiciază onoarea sau reputația sa;
- e) dreptul de a retracta opera, despăgubind, dacă este cazul, pe titularii drepturilor de exploatare, prejudiciați prin exercitarea retractării.

În dreptul francez, Codul de proprietate intelectuală reglementează în Titlul II, art. 1121-9 aceleași drepturi morale. De remarcat este textul art.1121-3, care stipulează că în cazul unui abuz evident în ceea ce privește dreptul de divulgare a operei, Tribunalul de Înalță

⁶ Curtea supremă, secția civilă, sentința 21 giugno 2000, n. 8425, vezi <http://www.altalex.com/documents/news/2010/03/24/diritto-d-autore-sulla-distinzione-tra-fotografia-artistica-e-fotografia-semplice>

Instanță poate dispune orice măsură necesară. Reiese exigența prevederilor din legislația franceză în privința încălcării drepturilor de autor.

În dreptul italian, art. 20-24 din Legea nr. 633/1941 prevede următoarele drepturi morale de autor:

- dreptul de a pretinde recunoașterea calității de autor al operei;
- dreptul de a pretinde respectarea integrității operei și de a se opune oricărei modificări, precum și oricărei atingeri aduse operei, dacă prejudiciază onoarea sau reputația sa;
- dreptul de a retracta opera pentru motive întemeiate;
- dreptul de a decide dacă, în ce mod și când va fi adusă opera la cunoștință publică;

Indiferent de legislația invocată, exercițiul drepturilor morale revine autorului fotografiei. Unele drepturile morale, precum dreptul de divulgare, dreptul la calitatea de autor și dreptul la integritatea operei, pot fi transmise prin succesiune moștenitorilor în temeiul legislației naționale aplicabile.

Drepturile patrimoniale

Pentru că fotografiile sunt opere de creație, opere originale, ne punem întrebări referitoare la următoarele aspecte:

1. Pot fi reproduse? Pot fi realizate copii? Legal sau ilegal?
2. Pot fi distribuite către alte persoane? Legal sau ilegal?
3. Pot fi vândute fotografiile originale sau copiile? Care este beneficiul autorului?
4. Pot fi realizate copii private?

Pentru a putea răspunde la aceste întrebări vom analiza textul legislației în vigoare. Astfel, în conformitate cu art. 13 din Legea nr.8/1996, utilizarea sau exploatarea unei opere dă naștere la drepturi patrimoniale, distincte și exclusive ale autorului de a autoriza sau de a interzice:

- a) reproducerea operei;
- b) distribuirea operei;
- c) importul în vederea comercializării pe piața internă a copiilor realizate, cu consimțământul autorului, după operă;
- d) închirierea operei;
- e) împrumutul operei;

- f) comunicarea publică, direct sau indirect a operei, prin orice mijloace, inclusiv prin punerea operei la dispoziția publicului, astfel încât să poată fi accesată în orice loc și în orice moment ales, în mod individual, de către public;
- g) radiodifuzarea operei;
- h) retransmiterea prin cablu a operei;
- i) realizarea de opere derivate.

De asemenea, în cuprinsul Legii române privind dreptul de autor, regăsim dispoziții speciale aplicabile fotografiei și operelor fotografice. În conformitate cu art. 86 - 87, dreptul autorului unei opere fotografice de a utiliza propria operă nu trebuie să prejudicieze drepturile autorului operei de artă reproduse în opera fotografică. Din lectura textului de lege derivă următoarea întrebare: *Dacă un fotograf a immortalizat în cadrul unei fotografii o sculptură sau o operă de arhitectură și dorește să comercializeze cu scop patrimonial fotografia, trebuie să ceară consimțământul autorului sculpturii ori clădirii?* Răspunsul cert este că trebuie cerut consimțământul autorului operei reprezentate în fotografie. Răspunsul derivă și din analiza textului art. 33, alin. 1, lit.f) din Legea nr. 8/1996 în conformitate cu care se poate realiza, fără consimțământul autorului și fără plata unei remunerații, "reproducerea, cu excluderea oricăror mijloace care vin în contact direct cu opera, distribuirea sau comunicarea către public a imaginii unei opere de arhitectură, artă plastică, fotografică sau artă aplicată, amplasată permanent în locuri publice, în afara cazurilor în care imaginea operei este subiectul principal al unei astfel de reproduceri, distribuirii sau comunicări și dacă este utilizată în scopuri comerciale;". De asemenea, dorim să menționăm că operele de artă ce pot fi reproduse în cadrul unei fotografii sunt sculpturi, picturi, opere de arhitectură, etc. În continuarea analizei, ne întrebăm: *Dacă fotografia a fost realizată de un turist, care dorește să o păstreze în albumul personal cu amintiri, trebuie să ceară consimțământul autorului sculpturii ori clădirii?* Răspunsul constă în aplicarea prevederilor art. 34 din Legea nr. 8/1996. Art. 34, alin. 1 reglementează posibilitatea de a realiza o copie privată cu îndeplinirea condițiilor enunțate: "Nu constituie o încălcare a dreptului de autor, în sensul prezentei legi, reproducerea unei opere fără consimțământul autorului, pentru uz personal sau pentru cercul normal al unei familii, cu condiția ca opera să fi fost adusă anterior la cunoștința publică, iar reproducerea să nu contravină utilizării normale a operei și să nu îl prejudicieze pe autor sau pe titularul drepturilor de utilizare." Observăm că legea nu distinge pentru ce categorii de opere de artă se pot realiza copii, astfel încât apreciem că o fotografie a unei opere de arhitectură reprezintă o copie privată, dacă este păstrată în albumul personal al familiei.

Conform art. 86 alin. (2) din Legea nr.8/1996 drepturile patrimoniale asupra operei fotografice, care a fost creată în executarea unui contract individual de muncă sau la comandă, se prezumă că aparțin, pentru o perioadă de 3 ani, celui care angajează sau persoanei care a făcut comanda, dacă prin contract nu s-a prevăzut altfel. Depinde dacă în contractul de muncă sau de comandă s-a introdus o clauză referitoare la titularul drepturilor patrimoniale de autor. Reiese din textul de lege că în absența unei clauze exprese, exercițiul drepturilor patrimoniale de autor va fi transferat către persoana care a comandat fotografia pentru o perioadă de 3 ani. Per a contrario, la finalul celor 3 ani drepturile patrimoniale de autor vor reveni fotografului, în absența unei convenții contrare între părți.

În dreptul italian, conform articolului 88 alin.(1) din Legea 633/1941, fotografului îi revine dreptul exclusiv de reproducere, distribuire și publicare a fotografiei. Totuși, art.88 alin (2) prevede că în cazul în care opera a fost realizată în baza unui contract de muncă, dreptul exclusiv aparține angajatorului. Spre deosebire de legea română, textul legii italiene atribuie expres exercițiul drepturilor patrimoniale angajatorului, dacă fotografia a fost realizată în baza unui contract de muncă.

Art. 88, alin. 3 din Legea 633/1941 prevede o excepție de la regula menționată anterior. Astfel, se vor aplica prevederile art. 88, alin. 2 cu excepția cazului în care s-a convenit altfel în favoarea cumpărătorului fotografiei, dacă se fotografiază obiecte care se află în posesia acestuia ori dacă aceste fotografii sunt utilizate în scopuri comerciale. De asemenea, art. 88, alin. 4 prevede că președintele Consiliului de Miniștri poate stabili tarifele ce trebuie plătite de cei care folosesc fotografia.

În dreptul român conform art.86 alin. (3) din Legea nr.8/1996 înstrăinarea negativului unei opere fotografice are ca efect transmiterea drepturilor patrimoniale ale titularului dreptului de autor asupra acesteia, dacă prin contract nu s-a prevăzut altfel. Reiese importanța negativului operei fotografice, care ne permite să realizăm copii ale fotografiei. Negativul unei fotografii poate fi definit ca fiind o imagine fotografică obținută pe un material (film, hârtie etc.), la care distribuția luminii și a umbrei este inversă în raport cu cea reală; *p. ext.* placă, film sau hârtie fotografică pe care s-a obținut o asemenea imagine⁷. Conform art.87 alin. (1) din aceeași lege, fotografia unei persoane, atunci când este executată la comandă, poate fi publicată, reprodușă de persoana fotografiată sau de succesorii săi, fără consimțământul autorului, dacă nu s-a convenit altfel.

⁷ <https://dexonline.ro/definitie/negativ>

Dacă numele autorului figurează pe exemplarul original al fotografiei, el trebuie să fie menționat și pe reproduceri. [art.87 alin. (2) din Legea nr.8/1996]

Textul acestui alineat al articol 87 începe cu o conjuncție dacă. Reiese că nu se impune obligativitatea menționării numelui fotografului pe exemplarul original al fotografiei. Totuși, considerăm că scrierea numelui fotografului ar putea permite un control mult mai eficient al fotografiilor originale. De asemenea, s-ar putea sesiza mult ușor dacă fotografia reprezintă o copie sau este însuși originalul.

În acest sens, în dreptul italian, art. 90 din Legea 633/1941 prevede - copiile fotografiei trebuie să poarte următoarele indicații:

- 1) numele fotografului;
- 2) data realizării fotografiei;
- 3) numele autorului operei care a fost fotografiată.

Interesează data deoarece dreptul exclusiv asupra fotografiei simple durează 20 de ani de la realizarea fotografiei. În cazul în care copiile nu cuprind aceste indicații, reproducerea lor nu este considerată abuzivă decât dacă fotograful dovedește reaua credință a reproducătorului.

Dreptul de suită

Un important drept patrimonial aplicabil fotografiilor artistice este dreptul de suită. În temeiul art. 21 din Legea nr. 8/1996, Autorul unei opere originale de artă grafică sau plastică ori al unei opere fotografice beneficiază de un drept de suită, reprezentând dreptul de a încasa o cotă din prețul net de vânzare obținut la orice revânzare a operei, ulterioară primei înstrăinări de către autor, precum și dreptul de a fi informat cu privire la locul unde se află opera sa.

Din analiza textului de lege reiese că dreptul de suită implică o prerogativă personal nepatrimonială, sub forma dreptului de a fi informat, și o prerogativă patrimonială, sub forma dreptului de a încasa o cotă din prețul net de revânzare.

Dreptul de suită este reglementat atât în Codul proprietății intelectuale din Franța, cât și în Legea italiană a dreptului de autor. Dorința de armonizare a dispozițiilor naționale europene s-a transpus în adoptarea **Directivei nr.2001/84/CE privind dreptul de suită în beneficiul autorului unei opere de artă originale.**

Directiva nr.2001/84/CE are drept obiectiv introducerea în legislația tuturor statelor membre ale UE a dreptului de suită, care constituie o prerogativă esențială a autorilor.

Impunerea unui astfel de drept în toate statele membre răspunde necesității de a asigura creatorilor un nivel de protecție adecvat și standardizat.

Scopul dreptului de suită este de a asigura că autorii operelor de artă plastică sau grafică și moștenitorii lor beneficiază de succesul economic al acestor opere. Astfel, dreptul de suită are rolul de a restabili echilibrul între situația financiară a autorilor operelor de artă plastică sau grafică și cea a altor creatori care beneficiază de exploatarea succesivă a operelor lor.

În înțelesul prezentei directive, potrivit articolului 2 alin. (1) "operă de artă originală" înseamnă opere de artă plastică sau grafică, cum ar fi picturi, colaje, tablouri, desene, gravuri, tipărituri, litografii, sculpturi, tapițerii, obiecte ceramice sau din sticlă și fotografiile, cu condiția ca acestea să fi fost realizate chiar de către artist sau să fie copii considerate opere de artă originale.

Potrivit articolului 3 alineatului (1) și (2) din directivă, statelor membre ale Uniunii Europene le revine sarcina de a stabili prețul minim de vânzare de la care vânzările menționate în articolul 1 sunt supuse dreptului de suită. Acest preț minim de vânzare nu poate depăși în nici un caz suma de 3000 EUR. Observăm că prețul minim în temeiul legii române (art. 21, alin. 4) este de 300 euro, în conformitate cu legea italiană (art. 150, alin. 1) este de 3.000 euro și în baza legii franceze (art. r112- 5) este de 750 euro. Observăm că există diferențe semnificative între prețul minim din cele trei legislații naționale menționate. Apreciem că reglementarea italiană permite exercitarea dreptului de suită numai de către fotografi notorii, ale căror opere se vor putea revinde pentru o sumă de minim 3.000 euro.

Conform art. 21 alin (1) din Legea nr. 8/ 1996 privind drepturile de autor și drepturile conexe, în cazul fiecărei revânzări a unei opere de artă plastică la licitație publică sau prin intermediul unui agent comisionar, ori de către un comerciant, autorul are dreptul la 5% din prețul de vânzare, precum și dreptul de a informat cu privire la locul unde se află opera sa. Conform alineatului (2) al aceluiași articol, licitatorii, agenții comisionari și comercianții care intervin în vânzare trebuie să îi comunice autorului informațiile prevăzute de alin. (1) al prezentului articol în termen de două luni de la data vânzării. Aceștia vor răspunde de reținerea din prețul de vânzare și de plata sumei corespunzătoare către autor a cotei de 5%.

Domeniul de aplicare a dreptului de suită ar trebui să includă toate actele de revânzare⁸, cu excepția celor efectuate direct între persoanele care acționează în nume propriu, fără participarea unui profesionist al pieței obiectelor de artă. Acest drept nu ar trebui să includă actele de revânzare efectuate de persoane care acționează în nume propriu către muzee non-profit și care sunt deschise publicului. În ceea ce privește situația specială a galeriilor de artă care achiziționează opere de artă direct de la autori, statele membre ar trebui să aibă posibilitatea de a exonera de dreptul de suită actele de revânzare care au loc în termen de trei ani de la data achiziționării. Ar trebui luate în considerare interesele artiștilor, limitându-se această derogare la actele de revânzare pentru care prețul de revânzare nu depășește 10000 EUR.

După cum spuneam, dreptul de suită are o dublă natură: una personal nepatrimonială (dreptul de a fi informat cu privire unde se află opera sa), iar una patrimonială (dreptul de a primi 5% din prețul fiecărei revânzări la licitație publică). Conținutul complex al dreptului de suită pare însă dominat de componența sa nepatrimonială deoarece conform art. 21 alin. (7) din Legea nr.8/1996 acest drept nu poate forma obiectul vreunei renunțări sau înstrăinări.

Durata de protecție juridică a drepturilor de autor

Dreptul de autor asupra unei opere literare, artistice sau științifice se naște din momentul creării operei, oricare ar fi modul sau forma concretă de exprimare.

Dacă opera este creată, într-o perioadă de timp, în părți, serii, volume și în orice alte forme de dezvoltare creativă, termenul de protecție va fi calculat, potrivit alin. (1), pentru fiecare dintre aceste componente.

Durata de protecție a drepturilor morale este nelimitată de timp.

În privința drepturilor patrimoniale de autor, art. 25, alin. 1 din Legea nr. 8/1996 prevede că drepturile patrimoniale prevăzute la art. 13 și 21 durează tot timpul vieții autorului, iar după moartea acestuia se transmit prin moștenire, potrivit legislației civile, pe o perioadă de 70 de ani, oricare ar fi data la care opera a fost adusă la cunoștință publică în mod legal.

⁸ **Andreea Paula Seucan**, *Drepturile morale și drepturile patrimoniale de autor*, ediția a II-a, revizuită, Editura Universul Juridic, București, 2015, p.148-150

O dispoziție similară regăsim în art. 1123-1 din Codul de proprietate intelectuală francez.

În dreptul italian, durata de protecție juridică a drepturilor patrimoniale este distinctă în funcție de încadrarea fotografiei realizate. Astfel, pentru o fotografie artistică durata de protecție este pentru tot timpul vieții autorului, iar după decesul acestuia se transmite succesorilor pentru un interval de 70 de ani. Conform art.92 din Legea 633/1991 pentru o fotografie simplă, dreptul exclusiv asupra fotografiei durează 20 de ani de la realizarea fotografiei.

5. Protecția fotografiei pe site-urile de socializare

Facebook este un site web de tip rețea de socializare din Internet, creat de către Mark Zuckerberg în anul 2004 pentru a oferi posibilitatea de a contacta persoane apropiate, dar și persoane încă necunoscute. În acest moment Facebook este una dintre cele mai răspândite rețele sociale din lume. Utilizatorii pot intra în această rețea din orice loc unde există acces la Internet pe baza unei parole, stabilite inițial odată cu completarea formularului de înscriere conținând o serie întreagă de întrebări personale.

Apreciat a fi al doilea sit social mondial după google.com, luat după numărul de vizite, Facebook face parte din fenomenul recent denumit Web 2.0.

Considerăm că prezintă interes acest subiect deoarece utilizatorii pot posta Facebook diferite fotografii și ne interesează cum sunt protejate aceste fotografii.

Încă de la crearea sa Facebook a făcut obiectul unei controverse privind respectarea vieții private a utilizatorilor. Aplicația folosește informațiile personale ale utilizatorilor cu scopul de a introduce anunțuri publicitare adaptate profilului fiecărui utilizator în parte și chiar de a vinde aceste informații unor întreprinderi private, așa cum și este menționat în cartă Facebook cu privire la viața privată. Această cartă indică pe de altă parte că Facebook poate strânge informații despre membrii săi și din surse exterioare rețelei, cum ar fi ziarele, bloguri sau orice alte surse din cuprinsul Internetului.

Informațiile despre utilizatori sunt colectate de către Facebook pentru ameliorarea continuă a bazei sale de date și pentru a permite clienților săi (plătitori) să adreseze mesajele lor publicitare cu mai mult succes, cunoscând comportamentul de consum al utilizatorilor. Grație reclamelor de la Facebook site-urile terților pot folosi informațiile adunate de Facebook pentru a trimite publicitate țintită în funcție de profilul utilizatorului: aceste mesaje pot face uz, de exemplu, de date despre sexul, nivelul studiilor, opiniile politice, religia, locurile de muncă sau posturile ocupate de utilizatori

Încă de la crearea sa Facebook a făcut obiectul unor controverse privind respectarea vieții private a utilizatorilor. Cele mai mari nemulțumiri sunt legate de ușurința cu care datele personale ale membrilor rețelei pot fi folosite de oricine. Utilizatorii pot intra în această rețea din orice loc unde există acces la Internet, pe baza unei parole, stabilite odată cu completarea formularului de înscriere, ce conține mai multe întrebări personale. Din acest motiv, în 2010, peste 30.000 de persoane au renunțat într-o singură zi la contul lor de pe rețeaua de socializare, fiind nemulțumite de problemele de securitate și de confidențialitate. „Ca să fi avut impact, decizia de renunțare ar fi trebuit luată de zeci de milioane de consumatori”, au afirmat însă inițiatorii mișcării de protest.

Mișcări și instrumente de luptă contra invadării vieții private

Secretul unei bune gestionări a confidențialității pe Facebook constă în abilitatea fiecărui utilizator de a determina în ce măsură vrea ca oamenii să știe despre el și / sau activitățile sale și gradul de interacțiune cu ei. Pornind de aici, un utilizator informat își poate alege propriul nivel de confidențialitate, conform preferințelor sale. În schimb, un utilizator mai puțin informat poate cădea pradă unor riscuri precum divulgarea involuntară de informații din profilul personal sau încălcarea sferei intime (prin fotografii, videoclipuri, comentarii, etc.). În cadrul rețelei sociale Facebook se găsesc însă și grupuri de utilizatori care acționează împotriva încălcării vieții lor private (de exemplu: „Damn, Facebook, Stop Stalking Me Group” sau „STOP! Do not get into my private life. No personal questions!! Group”)

În continuare dorim să facem referire la o speță soluționată prin Sentința 12076/2015 Secția Civilă, secție specializată în domeniul întreprinderilor, de către Tribunalul din Roma.

Obiect : drepturile de autor asupra fotografiei

Aspecte de fapt

Fiul minor, reprezentat de părinți, cheamă în judecată o companie de ziare pentru următoarele motive:

-compania a descărcat mai multe fotografii de pe site-ul de socializare a minorului, fotografii care au fost publicate în ziar 3 zile la rând. Minorul ar fi realizat niște fotografii care

surprindeau atitudinile tinerilor din Roma, fotografiile realizate în interiorul unor localuri din Roma.

Ce stabilește Tribunalul?

a) Recunoaște autorului drepturile asupra fotografiilor, afirmând că acestea intră în categoria fotografiei simple, deci beneficiază de protecția în baza drepturilor conexe de autor

b) Atunci când creezi un cont Facebook, ești de acord cu condițiile de utilizare. Acceptarea condițiilor reprezintă acordul tău, în favoarea site-ului de a încheia o licență de utilizare în materia proprietății intelectuale. Acea licență nu e exclusivă, (deci drepturile se pot transfera și altor subiecți), transferabilă (Facebook poate ceda drepturile dobândite și terților) și temporară (limitată la perioada publicării).

c) E adevărat că Facebook dobândește aceste drepturi, chiar și posibilitatea de a reproduce conținutul publicărilor și în afara site-ului, dar acest lucru nu e valabil și pentru ceilalți utilizatori.

Prin urmare, jurnalistul nu avea nici un drept să descarce și să utilizeze fotografiile încărcate de către tânăr. Sub acest profil, reproducerea este considerată abuzivă.

Jurisprudența italiană prin decizii ale Curții Supreme statuează că atunci când se menționează numele fotografului și data realizării fotografiei se recunosc drepturile de autor. Așadar, în cazul unui cont Facebook, regăsim și data publicării și numele utilizatorului.

Per a contrario, dacă nu se menționează numele autorului și data publicării, oricine are voie să copieze fotografiile? Răspunsul este că deși acele fotografii pot fi copiate, nu vor putea fi utilizate de terț fără acordul fotografului, deoarece se vor încălca drepturile de autor. Putem aprecia că o fotografie, în absența numelui autorului, este o operă orfană ce beneficiază de protecția dreptului de autor.

6. Înregistrarea imaginilor fotografice în temeiul legii drepturilor la imagine din Guernsey – o nouă modalitate de utilizare a fotografiilor portret

“[A] person’s image constitutes one of the chief attributes of his or her personality, as it reveals the person’s unique characteristics and distinguishes the person from his or her peers. The right to the protection of one’s image is thus one of the essential components

of personal development. It mainly presupposes the individual's right to control the use of that image, including the right to refuse publication thereof ...” (von Hannover v. Germany (no. 2), Grand Chamber judgment of 7 February 2012, § 96).⁹

Considerentul protecției drepturilor la imagine, ca obiect al dreptului de proprietate intelectuală, s-a conturat pe fundamentul jurisprudenței, a conflictului dintre drepturile la imagine și protecția dreptului de autor, dar și a drepturilor de publicitate din Statele Unite ale Americii.¹⁰

În urma adoptării legii privind drepturile la imagine, a fost înființat Registrul privind înscrierea drepturilor la imagine în cadrul Oficiului de Proprietate Intelectuală Guernsey¹¹, iar prima cerere de înregistrare a fost depusă la data de 3 decembrie 2012.¹² Drepturile la imagine sunt menționate în lista produselor și serviciilor oferite de către Oficiul de Proprietate Intelectuală alături de mărci, brevete de invenții, desene și modele și drepturi de autor.

Legislația din Guernsey permite personajului să-și înregistreze personalitatea. Înregistrarea permite ca drepturile asupra imaginii să fie protejate, autorizate și cedate.

Ce e un personaj?

- a) O persoana fizică;
- b) O persoană juridică;
- c) Mai multe persoane juridice;
- d) Un grup;
- e) Un personaj fictiv.

Înregistrarea apare pe site-ul Biroului de Proprietate Intelectuală în fiecare luni și cuprinde următoarele informații:

- numărul înregistrării;
- drepturile asupra imaginii înregistrate;
- numele personalității;
- imaginile asociate cu personalitatea;

⁹ A se vedea, **European Court of Human Rights, Press Unit, Factsheet - Right to the protection of one's image**, Aprilie 2015, p. 1, http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Own_image_ENG.pdf

¹⁰ Pentru detalii, **Tatiana Synodinou, Image Right and Copyright Law in Europe: Divergences and Convergences**, Laws no. 3/2014, p. 181 – 207, <http://www.mdpi.com/2075-471X/3/2/181>

¹¹ <http://ipo.guernseyregistry.com/>

¹² ***, Guernsey image rights off to a flying start, Wednesday, December 12, 2012, <http://www.guernseyfinance.com/press-room/news/2012/12/guernsey-image-rights-off-to-a-flying-start/>

-date despre titular.

În temeiul secțiunii 1, paragraful 1, elementele personalității, ce urmează să fie înregistrate pot să aparțină unei persoane fizice, unei persoane juridice, unei "joint personality", unui grup ori unei persoane fictive. Expresia "joint personality" pare a fi un concept nou, ce nu este menționat în dicționarul explicativ. O noțiune asemănătoare este "joint family", ce semnifică o structură familială unitară, ai cărei membrii locuiesc în aceeași casă¹³. În înțelesul legii, noțiunea de "*joint personality*" se referă la două sau mai multe persoane fizice sau juridice, ce sunt percepute public, ca având o legătură intrinsecă. De exemplu, prima cerere de înregistrare pentru drepturi la imagine a unei "joint personality" a fost depusă la data de 25 noiembrie 2013 de către surorile Alana și Natasha Horn¹⁴.

¹³ A se vedea, **AS Hornby**, *Oxford Advanced Learner's Dictionary*, Eight Edition, Oxford University Press, 2010, p. 837.

¹⁴ ***, Guernsey see first 'joint personality' image rights application, Wednesday, November 27, 2013, <http://www.guernseyfinance.com/press-room/news/2013/11/guernsey-sees-first-joint-personality-image-rights-application/>

BIBLIOGRAFIE

I. Cărți și articole

Feininger Andreas, *Fotograful creator*, Editura Polirom, 2015.

Hornby AS, *Oxford Advanced Learner's Dictionary*, Eight Edition, Oxford Univerity Press, 2010.

Macovei Ioan, *Tratat de drept al proprietății intelectuale*, Editura C.H Beck, București, 2010.

Roș Viorel, Bogdan Dragoș , Spineanu Matei Octavia , *Drepturi de autor și drepturi conexe. Tratat*, Editura All Beck, București, 2005.

Seucan Andreea Paula, *Drepturile morale și drepturile patrimoniale de autor*, ediția a II-a, revizuită, Editura Universul Juridic, București, 2015

Synodinou Tatiana, *Image Right and Copyright Law in Europe: Divergences and Convergences*, Laws no. 3/2014.

Factsheet, European Court of Human Rights, Press Unit, *Right to the protection of one's image*, April 2015.

II. Legislație

Legea 8/1996 privind *dreptul de autor* și drepturile conexe

Code de la propriété intellectuelle

Legge 22 aprile 1941, n.633-Protezione del diritto d'autore e di altri diritti connessi al suo esercizio

Directiva nr.2001/84/CE privind dreptul de suită în beneficiul autorului unei opere de artă originale.

III. Surse Internet

<http://www.altalex.com/documents/news/2010/03/24/diritto-d-autore-sulla-distinzione-tra-fotografia-artistica-e-fotografia-semplice>

<https://dexonline.ro/definitie/negativ>

http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Own_image_ENG.pdf

<http://www.mdpi.com/2075-471X/3/2/181>

<http://ipo.guernseyregistry.com/>

<http://www.guernseyfinance.com/press-room/news/2012/12/guernsey-image-rights-off-to-a-flying-start/>

<http://www.guernseyfinance.com/press-room/news/2013/11/guernsey-sees-first-joint-personality-image-rightsapplication/>